

Євсюков О. П., к.псих.н., доц., м. Київ

Yevsiukov O., PhD in Psychological Sciences, Associate Professor, Kyiv

МЕТОДИКА ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

THE TECHNIQUE OF ASSESSMENT OF SOCIAL AND ECONOMIC SAFETY AT THE STATE LEVEL

В статті розроблено методику оцінки соціально-економічної безпеки на державному рівні. Зокрема, визначено перелік індексів оцінки соціально-економічної безпеки. Досліджено динаміку зміни індикаторів рівня соціально-економічної безпеки в Україні протягом останніх років. Окреслено конкретні заходи у межах державної політики щодо забезпечення соціально-економічної безпеки стосовно підвищення її рівня.

Ключові слова: *соціально-економічна безпека, методика, держава, індикатори, державна політика.*

The technique of assessment of social and economic safety at the state level is developed in the article. In particular, the list of indexes of assessment of social and economic safety is defined. The dynamics of change of indicators of level of social and economic safety in Ukraine during recent years is investigated. The concrete measures within state policy of ensuring of the social and economic safety concerning its level increase are determined.

Keywords: *social and economic safety, technique, state, indicators, state policy.*

Постановка проблеми. В нинішніх умовах для оцінки поточного рівня соціально-економічної безпеки актуальним є використання наступних показників: стан ресурсного потенціалу держави та можливості його розвитку; здатність економіки функціонувати у режимі розширеного відтворення; стан науково-технічного потенціалу країни; рівень стійкості фінансової системи держави; ступінь збалансованості зовнішньоекономічної політики; оптимальне державне управління економічними процесами; рівень життя населення; стійкість конкурентних позицій національної економіки; наявність правових й економічних умов, орієнтованих на зменшення рівня криміналізації суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціально-економічної безпеки досліджувалися останніми роками численними вченими, зокрема: В. Г. Воронковою [1], В. Є. Воротіним [2], В. І. Куценко [3], М. М. Лаврентьєвим [4] та ін.

Проте формування дієвої методики оцінки соціально-економічної безпеки

в державі через використання уніфікованої системи показників все ще залишається недостатньо розробленим.

Постановка завдання. Враховуючи вищезазначене, метою статті є розробка методики оцінки соціально-економічної безпеки на державному рівні.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується вирішити такі завдання:

- визначення переліку індексів оцінки соціально-економічної безпеки;
- дослідження динаміки зміни індикаторів рівня соціально-економічної безпеки в Україні протягом останніх років;
- окреслення конкретних заходів у межах державної політики щодо забезпечення соціально-економічної безпеки стосовно підвищення її рівня.

Виклад основного матеріалу. Що стосується індексу цін промислового виробництва, то розраховується як відношення обсягу виробництва у поточному періоді до значення відповідного показника у минулому (попередньому) періоді. В якості основи для розрахунку вказаного індексу використовуються статистичні дані щодо динаміки зміни виробництва продукції відповідно до визначеного постійного набору ключових видів промислової продукції [2; 3].

Зокрема, що стосується тенденцій зміни індексу цін промислового виробництва, то відповідну динаміку відображено на рис. 1.

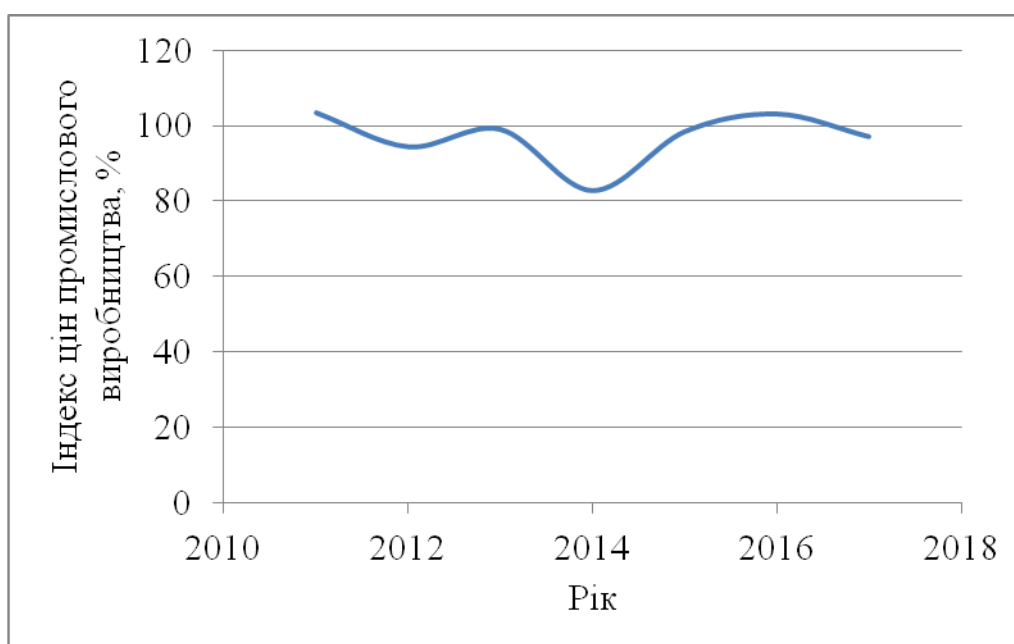

Рис. 1. Динаміка зміни індексу цін промислового виробництва протягом 2011–2017 років

При цьому доцільно порівняти темпи зміни індексу цін промислового виробництва з темпами зміни ВВП. Вихідні дані для цього наведені у табл. 1.

В нинішніх умовах індекс цін промислового виробництва змінюється повільніше за ВВП, що свідчить про менш інтенсивні або взагалі низькі темпи розвитку фундаментальних галузей [1; 4].

Щодо індексу цін виробників, то він охоплює всі виробничі етапи стадії: сировину, низку проміжних стадій, готову продукцію, а також сектор промисловості, видобуток, сільськогосподарський сектор, проте цей показник не містить ціни на товари, що імпортуються.

Таблиця 1

Динаміка зміни ВВП України протягом 2011–2017 років

Рік	ВВП, млн. грн.	Відносне відхилення ВВП, %	Індекс цін промислового виробництва	Відносне відхилення індексу цін промислового виробництва, %
2011	1316600	-	103,4	-
2012	1408889	7,0	94,4	-8,7
2013	1454931	3,3	99,0	4,9
2014	1566728	7,7	82,8	-16,4
2015	1979458	23,3	98,4	18,8
2016	2383182	20,4	103,1	4,8
2017	2645000	10,1	97,1	-5,8

Традиційно вважається, що збільшення індексу цін виробників може викликати збільшення значень індикатора споживчої інфляції. Виходячи з цього, можна зазначити, що зміни індексу цін виробників може розглядатися як інфляційний індикатор на ранніх стадіях. Крім того, індекс цін виробників уможливує виявлення зміни купівельної спроможності національної валюти. Тенденції зміни індексу цін виробників відображено на рис. 2.

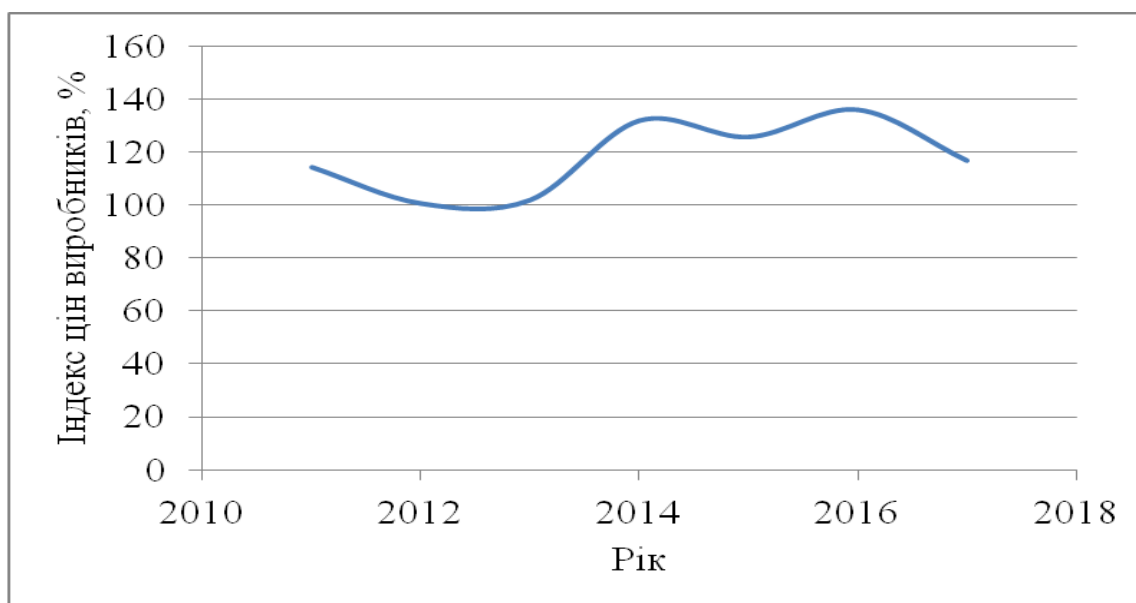

Рис. 2. Динаміка зміни індексу цін виробників протягом 2011–2017 років

Рис. 2 демонструє, що у період 2012–2016 років спостерігалось зростання індексу цін виробників, що, у свою чергу, свідчило про наявність інфляційних тенденцій. Проте у 2017 році порівняно з 2016 роком зменшилося на 14,1%, що опосередковано свідчить про уповільнення темпів інфляції.

Відносно безпосереднього індексу інфляції необхідно відмітити, що оптимальне значення цього показника відповідає 80–85%. Якщо рівень індексу інфляції перевищує вказані межі, то це свідчить про вірогідність послаблення валютних позицій та посиленню інфляційних процесів, а, відповідно все зазначене може спричинити підвищення облікових ставок. Якщо значення індексу інфляції є суттєво нижчим за вказані межі, то це також свідчить про слабкі економічні позиції, і це також може спричинити послаблення національної валюти. Взагалі зростання зазначеного показника приводить до зростання курсу національної валюти. Тенденції зміни індексу цін виробників відображено на рис. 3.

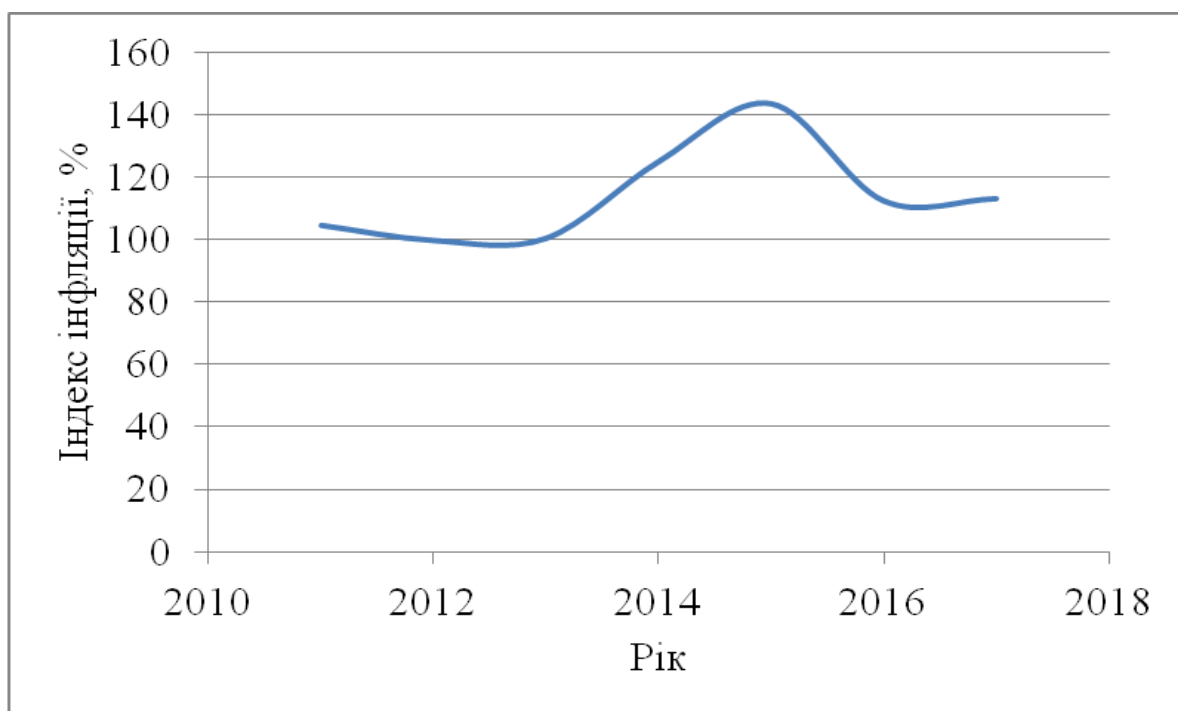

Рис. 3. Динаміка зміни індексу цін виробників протягом 2011–2017 років

Стосовно зміни індексу цін виробників необхідно відмітити, що його найбільші значення спостерігалися у 2014 році та у 2015 році – 124,9% та 143,3% відповідно. У 2016 році значення цього показника знизилося до 112,4%. Проте у 2017 році знову підвищилося – до 113,1%. У цілому, протягом усього досліджуваного періоду індекс цін виробників перевищував оптимальні значення, що свідчить про розвиток інфляційних процесів.

Щодо індексу безробіття, то тенденцію його зміни протягом 2011–2017 років показано на рис. 4.

З рис. 4 можна побачити, що зменшення індексу безробіття спостерігалося протягом зазначеного періоду у 2012 році (8,1%), у 2013 році (7,7%) та у 2015 році (9,5%). Однак у цілому протягом 2015–2017 років спостерігається стійке збільшення зазначеного індикатора, що є негативною тенденцією.

Відносно дослідження індексу реальної заробітної плати слід зазначити, що його стійке зниження спостерігалося протягом 2012–2015 років, що свідчить про негативні тенденції. Лише протягом 2016–2017 років значення вказаного індикатора дещо підвищилися – до 106,5% та 118,9% відповідно.

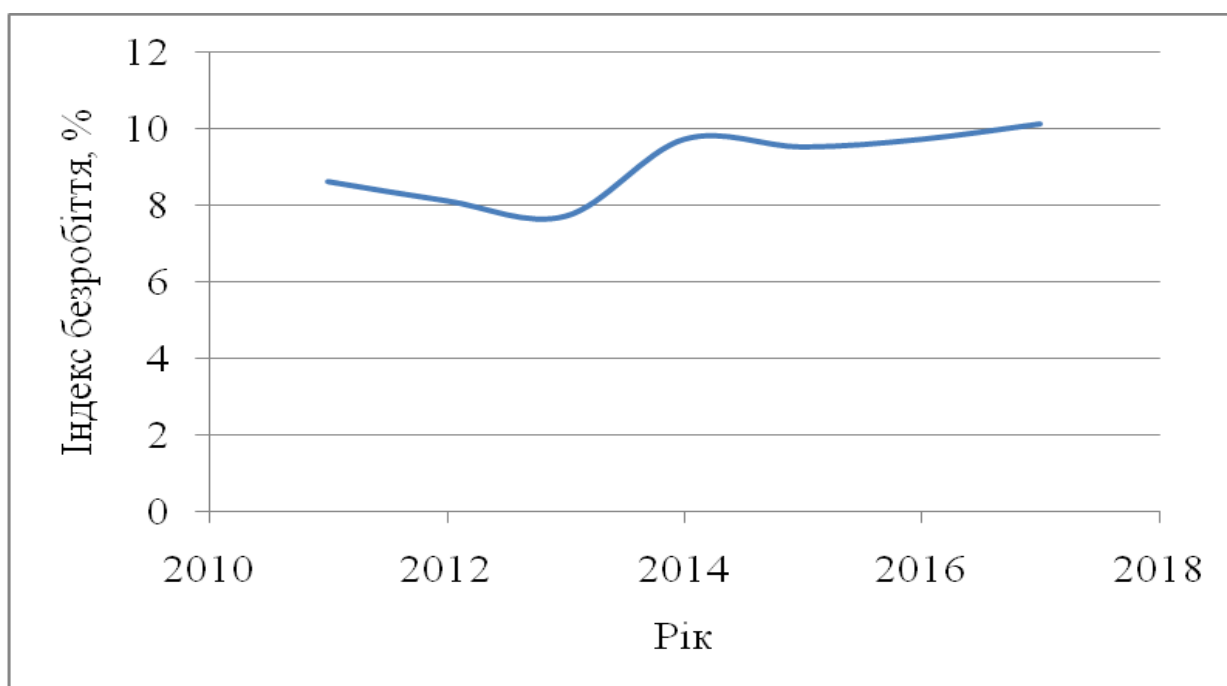

Рис. 4. Динаміка зміни індексу інфляції протягом 2011–2017 років

Конкретні заходи державної політики щодо забезпечення соціально-економічної безпеки мають бути спрямовані на підтримку певних темпів економічного росту на основі формування високоефективної структури національного господарства, екологізації процесів виробництва й споживання, що в остаточному підсумку є фундаментом національного соціально-економічного розвитку. Фактично ефективність державного регулювання соціально-економічною безпекою буде ефективним за умови такого:

- підвищення значень індексів промислового виробництва;
- цін виробників;
- реальної заробітної плати;
- зниження індексів інфляції;
- безробіття відповідно.

Висновки. За результатами проведених досліджень було отримано наступні висновки.

1. Визначено перелік індексів оцінки соціально-економічної безпеки. До складу цього переліку віднесено: індекс цін промислового виробництва, індекс цін виробників, індекс інфляції, індекс реальної заробітної плати, індекс безробіття. Підкреслено, що зазначені індекси впливають на зміну ВВП країни.

2. Досліджено динаміку зміни індикаторів рівня соціально-економічної безпеки в Україні протягом останніх років. Визначено, що протягом останніх років значення вказаних показників коливалися, що свідчить про нестабільність рівня соціально-економічної безпеки в Україні.

3. Окреслено конкретні заходи у межах державної політики щодо забезпечення соціально-економічної безпеки стосовно підвищення її рівня. Підкреслено, що ефективність державного регулювання соціально-економічною безпекою буде високим за умови підвищення значень індексів промислового виробництва, цін виробників, реальної заробітної плати, а також зниження індексів інфляції та безробіття відповідно.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г. Соціально-орієнтоване державне управління : монографія / В. Г. Воронкова, О. О. Фурсін, Н. В. Сапа ; під ред. В. Г. Воронкової. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2011. – 256 с.

2. Воротін В. Є. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / В. Є. Воротін, Я. А. Жаліл ; за заг. ред. В. Є. Воротіна. – К. : Вид-во НІСД, 2010. – 288 с.

3. Куценко В. І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку / В. І. Куценко, В. П. Удовиченко. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2011. – 656 с.

4. Лаврент'єв М. М. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України / М. М. Лаврент'єв // Продуктивні сили і регіональна економіка. – 2008. – Ч. 1. – С. 28–33.

References:

1. Voronkova, V.H. *Sotsial'no-oriyentovane derzhavne upravlinnya [Socially oriented public administration]*. Zaporizhzhya : Vyd-vo ZDIA, 2011. Print.

2. Vorotin, V.Ye. *Derzhavne upravlinnya rehional'nyim rozvytkom Ukrayiny [State regulation by regional development of Ukraine]*. Kyiv : Vyd-vo NISD, 2010. Print.

3. Kucenko, V.I. *Social'na bezpeka v konteksti stalogo rozvy`tku [Social safety in the context of sustainable development]*. Chernigiv : Vy`davec` Lozovy`j, 2011. Print.

4. Lavrent'yev, M.M. "Derzhavne rehulyuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrayiny [State regulation of social and economic development of regions]". *Productive forces and regional economy* 1 (2008): 28–33. Print.